

Maski jõud

Arūnas Vaicekauskas (toim) 2013. *The Power of the Mask. The Ritual Year 5.* Kaunas: Vytautas Magnus University, 150 lk.

SIEFi rituaalse aasta töörühma kogumike kaudu saab uni-kaalse ülevaate rituaalse aasta sõlmpunktidest ja seda mitte üksnes teooria, vaid ka põhjalike juhtumianalüüside vahendusel. Käsitlused tõukuvad erinevatelt metodoloogilistelt alustelt ja erialadelt (ajalugu, antropoloogia, folkloristika, etnoloogia, usundi-uurimine, etnomusikoloogia). Sarja kogumikel on sügav ajamõõde: kunagi eksisteerinud pühad ja tähistamisviisid, keskaegsed tavad on kõrvuti hilismineviku ja modernse ühiskonna pühadega, nagu näiteks uute kodanike vastuvõtt, riigi päeva tähistamine jpm. Vaadeldakse institutsionaalseid uusrituaale, alternatiivsete usuliikumiste ennistatud ja konstrueeritud tähtpäevaid ning inimeste keskseid sündmusi saatvaid kombeid. Sarja artiklid moodustavad iselaadse temaatiliselt koherentse kogumi.

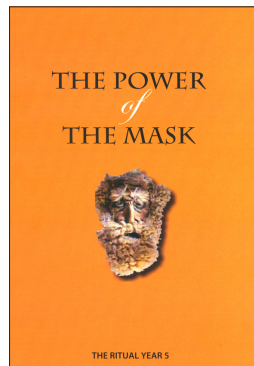
Erandiks pole ka äsja Kaunases ilmunud kogumik. Enamik kaastöödest laiendab seniseid teadmisi maskeerimise ja maskide ajaloo ning kombestiku väljendusviiside kohta Euroopa traditsioonides. Õigupoolest haakuvad uurimused SIEFi rituaalse aasta töörühma artiklisarja varasemate käsitlustega, laiendades ühtaegu just mitmes Euroopa riigis viimase kümnendi jooksul ilmunud maskeerimistavandi vaatlusi (nt Fikfak, Gunnell, Raicane), lisades uute regioonide kirjeldusi.

Maski jõudu koondatud uurimused sedastavad kombestiku unifitseerumise ja sarnaste tendentside levimise väga laial alal. Kogu tavand on muutumises: ka maskid ja maskeerimine muutub ajastust ajastusse, sellesse sulatatakse uusi maske ja kostüüme, teisenevad ja unifitseerivad pühitsemisviisid, samas on säilinud vanu tavasid. Heaks näiteks on Arūnas Vaicekauskase Baltimaade modernsete maskeerimistavade käsitlus. Maskeerimist iseloomustab ta kui suure variaablusega kommet, mis pole enam seotud endiste kalendripühadega, nende asemel on tänapäeval kas avalikud karnevalid, suletud karnevalipeod või isiklikud maskeerimised. Unifitseeritud tegelaskujude eeskujuks on filmid, kirjandus, muinasjutud jmt. Samas on säilinud Leedu traditsioonile tunnuslikud külamaskid.

John Helslooti artikkel on kirjutatud 2008. aastal aset leidnud suurema avaliku diskussiooni laines ja käsitleb Musta Peetrit, jõuluvana kaaslast Hollandis. Must Peeter on rahvatraditsioonis armastatud ja tuntud tegelane. Maskil puudub negatiivne tähendus, ehkki ta on kergesti identifitseeritav rassistliku stereotüübina, nagu on mõned hollandlased ja eriti välismaalased toonitanud. Missuguse seisukoha peab võtma etnoloog, kes tahab kaitsta kultuuripärandit, eriti kui negatiivne stereotüüp puudub, on J. Helslooti küsimus.

Eri piirkondade maskeerimistavandit avatakse laiema filosoofilise vaatenurga kaudu.

Aida Rancane käsitleb maskeerimist kui sümbolse käitumise vormi, mis võimaldab ülemineku põhiväärtuste juurde. Transformatsioon müütiliseks tegelaseks ja arhetüüpsete tegevuste kordamine loovad võimaluse ürgse aja uuenemiseks. Tatjana

Minnijahmetova tutvustab udmurdi traditsioonilisi maskeerimisi ja maske, mis jagunevad zoo- ja antropomorfseteks. Puudutatakse haruldasi maskeerimistavasid (vanad naised rõivastuvad meesteks ja imiteerivad neid), nende mütoloogilist ning sotsiaalset tausta. Božena Gierek tutvustab poola palmipuude püha maskeerimist *pucheroki*. Täna 4–15aastaste poiste maskeerimise alus pärineb 16. sajandi üliõpilaskommetest. Uutest maskeerimistavadest räägib Marlene Hugoson Star Treki fänne ning Ekaterina Anastasova läti sünnipäevapeol pioneerideks maskeerimist ja selle tagamaid käsitledes. Žilvytis Šaknys tutvustab Kirde-Poola ja Lõuna-Leedu kombestiku muutusi nõukogude perioodil ja selle järel.

Maskid pole siiski ainus kogumiku teema. Igas sarja köites leidub töörühma presidendi Emily Lyle'i teoreetiline käsitlus rituaalse aasta üldteoreetilistest probleemidest. Seekordne puudutab suve/talve ning kahanemise/kasvamise üleminekuid aastatsükli ja elutsükli raames.

Veel käsitletakse mitmeid hiljuti Euroopa kultuuriruumis kanda kinnitanud tähistamisviise nagu ameerikalik titesünni eelpidu (Carola Ekrem), samasooliste pulmapidu koos juurdekuuluva sümbolikaga (Emilia Karjula). Irina Sedakova vaatleb muutusi armastuse ja pulmadega seotud vene tavandis, Rasa Račiūnaitė puudutab leedu pulmakombestiku läänestumist.

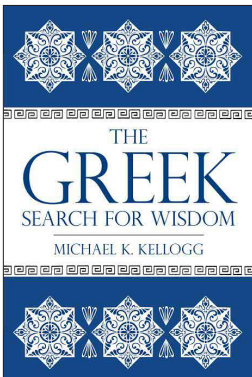
Koolilõpupidu on aegade jooksul olnud pidulik sündmus, mis lõpetab pika hariduse omandamise. Lapsest täiskasvanuks sirgunud noortele on see staatuse oluline tõus, ametlik üleminek täiskasvanute maailma, üleminekuriitus. Bulgaaria lõpuballist kui viimase 50 aasta jooksul hoogustunud nähtusest kirjutab Lina Maksimova Gergova.

Rituaalse aasta kogumikest ei puudu kunagi ka (uus)paganluse käsitlused. Kamila Velkoborska seekordne kaastöö tutvustab slaavi paganluse tšehhi eriharu.

Maski jõu õpetlaslähenemised muudavad meie sotsiaalse elu dimensioonid võrreldavaks ja mõistetavaks.

Mare Kõiva

Raamat muistsest Kreekast

Michael K. Kellogg. *The Greek Search for Wisdom*. New York: Prometheus Books. 2012. 341 lk.

Robert A. Heinleini jutustuses “Enese ees ja järel” (Heinlein 1976) toimuvad lukus ukse taga filosoofilist väitekirja kirjutava peategelase Bob Wilsoniga eriskummalised sündmused, mille tulemusel ta reisib 30 000 aastat tulevikku. Wilson leiab end hiiglaslikust paleest, mille üks osa on sobilik inimesile, teist osa kirjeldab ta aga järgmiselt: “Suured saalid olid nii ruumikad, et võinuksid mahutada korraga kümme tuhat inimest, kui ainult oleks olnud põrandaid, millel seista. Põrandaid selle sõna tavalises mõttes – tasaste või enam-vähem